

О.О. Горошанська, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

С.О. Муравйова, студ. (*ХДУХТ, Харків*)

ФАКТОРИ ВИБІРУ МЕТОДУ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим етапом обґрунтування управлінських рішень є прогнозування майбутнього розвитку досліджуваного об'єкта. Ефективність прогнозу, його повнота і реальність залежать від правильності вибору методу прогнозування.

Слід зазначити, що на вибір методу прогнозування впливають:

- сутність явища, яке підлягає прогнозуванню;
- динамічні характеристики об'єкта прогнозування і ринкового середовища;
- вигляд і характер інформації, яка досліджується;
- етап або фаза життєвого циклу ринку, галузі, продукту;
- вимоги до результатів прогнозування.

Дослідження показали, що в арсеналі прогностичної науки налічується безліч методів прогнозування, які можна об'єднати у 2 групи: інтуїтивні та формалізовані.

Інтуїтивні методи прогнозування (індивідуальні та колективні експертні оцінки) використовуються тоді, коли об'єкт прогнозування є або дуже простим, або настільки складним, що аналітично врахувати вплив багатьох чинників практично неможливо. В таких випадках вдаються до опитування експертів. Отримані індивідуальні та колективні експертні оцінки використовують як остаточні прогнози або як вихідні дані у комплексних системах прогнозування.

Клас формалізованих методів можна поділити на методи екстраполяції (прості методи екстраполяції, метод найменших квадратів, метод плинних середніх, метод експоненціального згладжування, метод гармонійних ваг, метод авторегресії) та методи моделювання (структурного, імітаційного, сітьового).

При виборі методу прогнозування важливим показником є глибина упередження прогнозу. При цьому необхідно знати не лише абсолютну величину цього показника, а й порівняти його з тривалістю еволюційного циклу розвитку об'єкта прогнозування. Формалізовані методи прогнозування є дієвими, якщо величина глибини упередження вкладається в межі еволюційного циклу. При виникненні в рамках прогнозного періоду «стрибка» в розвитку об'єкта прогнозування

пропонується використовувати інтуїтивні методи, як для визначення сили «стрибка», так і для оцінки часу його здійснення.

Для зіставлення результатів прогнозування, а отже вибору більш точного методу, пропонується оцінювати якість прогнозу, тобто його точність та надійність. Про точність прогнозу прийнято судити за розміром помилки прогнозу – різниці між прогнозовим і фактичним значенням досліджуваного показника.

Найбільш поширеним є ретроспективне оцінювання прогнозу, тобто оцінювання прогнозу для минулого часу. Для цього наявну вибірку даних доцільно розділити на навчальну та перевіірочну. На навчальній вибірці оцінюються параметри моделі процесу і так званий «історичний» прогноз, який дає змогу встановити якість оцінок однокрокового прогнозу на цій ділянці даних. У різних емпіричних дослідженнях для перевірки рекомендують залишати від 10 до 50 % значень ряду даних.

Для оцінювання якості прогнозів також пропонується використовувати множину статистичних показників, які можна об'єднати у чотири групи: абсолютні, відносні, порівняльні та якісні показники.

Абсолютні показники якості прогнозу (середньоквадратична, абсолютна та середня абсолютна помилка прогнозу) дозволяють кількісно визначити величину помилки прогнозу в одиницях виміру прогнозованого об'єкта. Недоліком показників цієї групи є те, що їх значення істотно залежать від масштабу виміру рівнів досліджуваних явищ. Уникнути даний недолік дозволяють відносні показники якості прогнозу (відносна та середня відносна помилка прогнозу), які визначаються у відсотках до фактичних значень показника. Порівняльні показники точності прогнозу засновані на порівнянні помилки розглянутого прогнозу з еталонними прогнозами певного виду. До показників цієї групи слід віднести коефіцієнт невідповідності Тейла та коефіцієнт кореляції між прогнозованими і фактичними значеннями досліджуваного показника. Якісні показники точності прогнозу дозволяють провести аналіз видів помилок прогнозу, поділити їх на будь-які складові. Особливо такий аналіз є важливим для змінних, що циклічно змінюються, коли необхідно прогнозувати не лише загальний напрямок розвитку, але й поворотні точки циклу.

Вважаємо, що лише комплексне використання існуючих показників якості прогнозу дозволить правильно обрати метод прогнозування і оцінити відповідність фактичного стану досліджуваного об'єкта поставленій меті.